

Pozdravni nagovor

Spoštovani gostje, dragi kolegice in kolegi!

Kaj sta imela skupnega Josip Stritar in 15 let mlajši Ivan Tavčar – kaj razen tega, da sta imela oba pse? Vsak literarni zgodovinar bo znal na izust našetiti razlike med njima: Praktik Tavčar je v roku diplomiral vedno priročno pravo, se vrnil v Ljubljano, doktoriral, postal odbornik mestnega občinskega sveta in se poročil s 17 let mlajšo bogato dedinjo, ki mu je odprla pot v visoko družbo. Leta 1909 je postal ljubljanski podžupan in dve leti pozneje župan. Županstvo je nastopil v Avstro-Ogrski in ga končal leta 1921 v Kraljevini SHS. Z ženo, ki je bila tudi politično aktivna, usmerjena predvsem v pomoč ženam, sta imela pet otrok, ki so vsi preživeli. Stritar pa je po študiju nepraktičnih klasičnih jezikov, ki ga je končal z zamudo pri 28 letih, ostal na Dunaju, sprva veliko potoval po Evropi in se poročil s kmečko punco nemškega porekla. Imela sta dva otroka, od katerih je prvorojena punčka umrla stara le nekaj mesecev. Tako Tavčar kot Stritar sta bila mladoslovenca, a prvi se je po razcepu slovenske politike v 80-ih letih 19. stoletja prišteval k radikalcem, drugi k elastikom – med strujama pa je po slovenski navadi vladalo sovraštvo. Tavčar je bil ambiciozen, Stritar melanholično pesimističen.

Zanimiv je pogled na njune psevdonime. Tavčar se je mdr. podpisoval tudi kot *dr. Ivan Nevesekdo* in *Filodemus*, kar bi po naše pomenilo 'narodoljub'. Precej samospoštovanja veje iz obeh imen. Omeniti velja še to, da je bil Tavčar krščen za Janeza, kar pa mu je delovalo preveč blizu nemškemu imenu *Johannes*, zato se je podpisoval kot *Ivan*, torej s starejšo slovensko obliko istega imena, znano tudi pri Hrvatih. Stritarjev prvi in glavni psevdonim *Boris Miran* pa je ne samo čisto slovanski, temveč združuje tudi mnogim umetnikom lastno nasprotje med borbenostjo in miroljubnostjo. Razliko med Tavčarjem in Stritarjem vsaj jaz najbolj doživim ob dveh citatih iz njunih del, ki sta skorajda ponarodela. Tavčarjev znameniti stavek *Ljubezen nam je vsem v pogubo* sicer izhaja iz izkušnje ustreljenega divjega petelina, a je vendarle globalnih razsežnosti. Stritarjeva ugotovitev *Poezija nima nikakršnega namena zunaj sebe; ona je gospa, ki nikomur ne služi, niti najvišjemu gospodu ne* pa je brezčasna in menda povsod veljavna, vsaj kar zadeva tisto poezijo, ki nastane z razlogom in ne z namenom.

Oba sta bila zavedna Slovenca, pisatelja, pesnika, razmišljujoča in bolj ali manj čuteča človeka, brez katerih naša kultura ne bi bila taka, kot je. Utelešala sta zelo različna značaja, zato sta šli vsaksebi tudi njuni življenjski poti, ki se je pri obeh začela v ne preveč bogati kmečki hiši. Različnost značajev, usod in nagnjenj, ki jim je merilo poštenje in ne lastna promocija, da ne rečem zaslužek,

pa je tisto, kar skupnost, ljudstvo, narod, nacija – ali kar koli že bomo v prihodnje – potrebuje za svoje polno življenje tukaj in zdaj. Zato je bilo 19. stoletje za Slovence uspešno in zato je bilo uspešno tudi 20. O tem, ali je uspešno tudi naše stoletje, pa bodo z istimi ali drugimi vatli presojali tisti, ki ga bodo preživel.

Ivan Tavčar je umrl 19. februarja 1923, Josip Stritar pa 25. novembra istega leta. Druži ju torej tudi letnica smrti, zato se ju kljub razlikam, ki jih smrt v precejšnji meri zgladi, spominjamo na skupnem simpoziju. V odsotnosti predsednika akademika Petra Štiha vas zato v imenu Slovenske akademije znanosti in umetnosti pozdravljam na današnji v prvi vrsti znanstveni in v drugi tudi spominski prireditvi. Vsem nam želim novih spoznanj in interpretacij, ki nam bodo osvetlili Stritarjevo in Tavčarjevo delo ter približali čas, v katerem sta živela in delovala.

*Akademik Marko Snoj,
podpredsednik SAZU*